

Z OBROBJA VSAKDANJOSTI

Glosa o dialogu in sovraštvu

Tone
Peršak

Le malo let je minilo odtistihmal, ko smo si vsi na vsa usta prizadevali za dialog o vsem, kar nas je težilo in s čimer nismo bili zadovoljni. Tedaj je kajpak bilo vse še precej drugače. Vsi ki smo bili tedaj še povsem izločeni iz dejanskih procesov odločanja o vsem, o čemer se je v Sloveniji na katerikoli ravni odločalo, smo zahtevali dialog, ker smo verjeli, da bo takšno razmerje samo po sebi izpričalo vprašljivost tedanje

oblasti in družbe v celoti. In res je bilo tako. Kakor hitro je oblast pristala na dialog z dokaj amorfnimi gibanji civilne družbe, raznimi interesnimi skupinami in posameznimi oporečniki, se je nemudoma izkazalo, da ta oblast, ki se je utemeljevala s postavko absolutnega vedenja o resnici in je prav zato razglasila monopol nad resnico, dialoga preprosto ne zdrži. Kljub temu pa je po začetnem obdobju zaostritev pristala nanj in celo sama zahtevala, da je treba vse nesporazume reševati z dialogom (spomnimo se gesla »s knjigo nad knjigo!«); verjetno tudi zato, ker je sodila, da bo v dialogu in s pristankom nanj že uspela ovreči ali vsaj relativizirati vse bolj očitno resnico o zgrešenosti lastnega koncepta. Poleg tega je s pristajanjem na dialog pred javnostjo vsaj na videz ovrgla sodbe o svoji nestrpnosti in represivnosti (verbalni delikt) in tako vendarle ublažila ostrino očitkov, ki so jo sicer hudo diskreditirali, jih pa zaradi splošne krize in silovitega porasta pretoka informacij preprosto ni bilo več mogoče v celoti zavračati. Kakorkoli že, zahteve po dialogu, pripravljenost zanj in dialog sam so veliko prispevali k pluralizaciji in demokratizaciji Slovenije.

Dokončno bi seveda dialog moral zares zaživeti in postati poglavitni način v reševanju vseh vprašanj po dejanski uvedbi parlamentarne demokracije, ki se je vsaj formalno udejanila z lanskimi volitvami, kajti dialog kot soočanje ljudi, ki argumentirano zastopajo različne poglede, je temeljni vid demokracije. Glasovanje pa je njena pragmatična konsekvence, seveda nujna, ker praktično življenje zahteva odločitve, večinska odločitev pa gotovo pomeni najboljšo možno rešitev, kadar ni mogoče doseči soglasja o obravnavanem vprašanju.

Žal pa je v slovenskem političnem prostoru opaziti vse manj strpnega dialoga in slišati vse manj dejanskih argumentov in kolikor toliko prepričljivih poskusov dokazovanja verodostojnosti te ali one trditve. Toliko več je mogoče slišati ali brati obtožb in groženj ter raznih očitkov, kaj vse je že kdo storil in kaj menda šele namerava storiti. Žal je v teh navideznih

razpravah tudi v slovenski skupščini opaziti še največ sovraštva. To srečevanje s sovraštvom, za katerega smo upali, da je preseženo ali vsaj hote odrinjeno iz vsakdanjega ravnanja in nehanja, na mnoge deluje travmatično. V nasprotju s prešnjimi časi, ko je to sovraštvo tlelo nekje pod površino vsakdanjih videzov in se vsaj po eni strani manifestiralo kot psevdozgodovinska sodba o ravnanju enih in po drugi strani kot občasni incident, se zdaj ponovno razplamteva, in to celo pri ljudeh, ki marsikdaj nimajo nikakršnih tehtnejših razlogov zanj.

Naj opišem dogodek te vrste. Primerilo se je, da sem bil povabljen v manjše slovensko mesto na javno tribuno o aktualnih razmerah v Sloveniji. Beseda je nanesla tudi na popis prebivalstva, ki naj bi ga po desetih letih ponovno izvedli po vsej Jugoslaviji. Voditelj tamkajšnje organizacije ene od sedanjih opozicijskih strank, ki je nastala iz nekoč vladajoče družbeno-politične organizacije, je zelo odločno napadel namero, da se popis izvede tudi v Sloveniji, češ da gre pri tem za ogrožanje posameznika, ker pač država zbira o njem podatke, ki jih potem lahko uporabi tudi proti njemu. Na to sem odvrnil, da imajo takšni popisi ob vseh možnih slabih straneh tudi svojo dobro plat in so gotovo tudi koristni, saj omogočajo pregled nad razvojnimi trendi (npr. primerjava staleža živine pred desetimi leti in danes, primerjava raznih drugih podatkov, kot so podatki o številu sadnih dreves, o migracijskih gibanjih itd.). Opozoril pa sem kajpak tudi na to, da te popise izvajajo povsod po svetu, in da jih že ves čas po vojni vsakih deset let izvajajo tudi pri nas, ne da bi bil doslej kdo protestiral. Predvsem pa se doslej niso popisom upirale politične organizacije oziroma družbenopolitične organizacije, ki so do aprila lani vladale. Ta ugovor je omenjenega strankarskega veljaka tako razbesnel, da je uprizoril pravi napad name in končal svoj govor z grožnjo, da bo poskrbel, da mi bodo preprosto prepovedali še kdaj priti v njihovo mesto. Seveda pa to ni edini tak primer. Opisal sem ga zato, ker sem bil sam udeležen. S sovraštvom se srečujemo tudi na drugi strani. Ob vsem drugem celo s predlogi, naj se ljudem, ki so kdaj bili člani ZKS, prepove opravljati vse javne funkcije in vodilne službe. Pred kratkim je tak predlog razposlal nekaterim poslancem republiške skupščine človek, ki je bil menda nekoč sam član ZKS in celo državni uradnik, kar so tiste čase v glavnem lahko dosegli le »moralno in politično neoporečni« ljudje. Od kod zdaj tolikšna gorečnost?

In, kot rečeno, ko bodo zanamci – če bodo – brali sejne zapiske z današnjih sej slovenske skupščine, se bodo najbrž mnogi zgražali nad tem, kako malo je na teh sejah izrečenih resničnih argumentov in kako veliko vseh mogočih obtožb, podtikanj in žalitev. Pri tem so največkrat najbolj žaljeni pravzaprav slovenski volilci, kajti oni so izvolili te poslance, ki se zdaj zmerjajo z nesposobneži, revanšisti, lažnivci in sovražniki delavskega razreda ali celo vsega slovenskega naroda. Če tega sovraštva ne bomo znali preseči, bomo najbrž zapravili zgodovinsko priložnost, da bi resnično uvedli demokracijo na Slovenskem in dejansko osamosvojitve slovenske države. Demokracije in dialoga namreč gotovo ne bo tam, kjer se ljudje sovražijo iz kakršnihkoli razlogov: ali zato, ker so nekateri verni, drugi pa ne, ali zato, ker vsakdo misli, da je njegova resnica absolutna. Demokracije ni in je ne bo, če se ljudje, ki naj bi soodločali, sovražijo, če drug v drugem vidijo moralne nakaze, zločince ali še kaj hujšega. Odpoved sovraštva je torej temeljni pogoj, da si Slovenci zagotovimo prihodnost in neodvisnost. Potrebna bo potemtakem resnična sprava kot plod in proces spoznanja in

modrosti ali preprosto pameti. Sprava na ravni čustev ne zadošča, kajti čustvo, še zlasti množično, je skrajno spremenljivo in nezanesljivo: danes takšno, jutri drugačno. Če tega premika od zgolj čustev, vere in predsodkov k pameti oziroma modrosti ne bomo zmogli, se nam lahko ponovno zgodi, da se bomo v imenu te ali one ideologije ali vere raje »zbratili« s komerkoli na svetu samo zato, da bi ne bili obsojeni živeti sami s seboj, in da bi del nas ukrotil drugi del nas, ki ne misli po meri in zahtevah prvega dela. Pogoj za demokracijo je vsekakor razumna strpnost do drugače mislečih in zmožnost videti v drugače mislečih nasprotnike, vendar ne sovražnike! Z nasprotniki se polemizira in prepira, sovražnike se prej ali slej začne pobijati. . . .

Povedano pa ne pomeni, da se zavzemam za enotnost in soglasje o vsem, o čemer je treba odločati. Pozivi k enotnosti in soglasju, ki jih vedno znova slišimo, so v resnici izraz demagogije in težnje po prevladi resnice tistega, ki k tej enotnosti poziva, pa ni dovolj močan, da bi jo vsilil. Enotnost je možna in dosegljiva le v skrajni sili, ko so resnično fizično ogroženi temeljni interesi skupnosti, mimo tega pa samo še v diktaturi ali kakem podobnem totalitarnem sistemu. Kamorkoli že, demokracija ni tako nezahtevna, kot je morda marsikdo mislil.